

European NetWork of Councils for the Judiciary (ENCJ)

Príhovor Filipa Donatiho, Prezidenta ENCJ Budapešť, 18 Október 2022

Zasadnutie súdnej rady

Dámy a páni, vážení kolegovia,

1. Je mi veľkou ctou a potešením, že sa k Vám, vážení členovia maďarskej súdnej rady, môžem dnes prihovoriť. Vaša súdna rada začala svoj mandát v ENCJ v roku 2018 a ihneď bolo jasné, že má ambície. Aj napriek nedostatku ľudských a finančných zdrojov zohrávala Vaša súdna rada aktívnu rolu v ENCJ tým, že sa zapájala do všetkých projektov, bola členom jej Výkonnej rady a prispievala k agende a poslaniu našej asociácie. A za to Vás chválím..
2. Chcel by som začať toto stretnutie medzi ENCJ delegáciou a členmi maďarskej súdnej rady tým, že vysvetlím, prečo sa Výkonná rada ENCJ rozhodla vyslať do Maďarska svoju delegáciu. Na Valnom zhromaždení ENCJ v roku 2022 bola prijatá Aténska deklarácia o justičnej solidarite v čase kríz. Justičná solidarita je dôležitou hodnotou v Európe. Európske súdnictvá zdieľajú spoločné hodnoty. Justičná solidarita prispieva k stabilite demokratických inštitúcií a právnemu štátu v Európe. Justičná solidarita je založená na viere, že existuje spoločný osud a spoločná identita. Je veľmi úzko spojená s podporou, zachovaním a obrane právneho štátu a justičnej nezávislosti.
3. Justičná solidarita znamená, že v rámci Európskej justičnej komunity sa ponúka pomoc v prípade, že je ohrozená justičná nezávislosť a právny štát. Ak národné súdnictvo je pod významným tlakom zo strany vládnych alebo iných domácich aktérov

medzinárodná pomoc je nutná. Súdnictvá by mali podporovať ktorýkoľvek súdny systém, na ktorý útočia a mali by robiť všetko preto, aby výkonná moc a zákonodarná moc podporila všetky aktivity v tejto oblasti. ENCJ verí, že aktivity justičnej solidarity môžu mať rôznu formu, napríklad aj formu pomoci – návštevy, aká sa organizuje dnes.

4. ENCJ sleduje vývoj v maďarskej justícii a najmä v súdnej rade od roku 2012. Za posledných 10 rokov sa uskutočnilo niekoľko návštev a ENCJ prehovorila v mene ochrany justičnej nezávislosti v Maďarsku pri niekoľkých príležitostiach. V roku 2020 na základe vymenovania súčasného predsedu Kúrie napísala ENCJ list Európskej Komisii, v ktorom poukázala na zvyšujúce sa riziko, že sa štát zmocní celej maďarskej justície. Právomoci predsedu sú široké a dovoľujú mu kontrolovať fungovanie celej Kúrie. Posledné právomoci týkajúce sa podpory uniformity práva, ktoré Kúria získala zvyrazňujú obavy ENCJ.
5. Okrem toho Výkonná rada má za to, že existuje dlho zaužívaný štandard v Európe, podľa ktorého by výberový proces na sudcov mal byť v rukách nezávislého orgánu, ktorý má mať väčšinu svojich členov volených sudcami. Ak by mali byť do procesu vymenovania sudcov zapojené iné štátne moci, alebo hlava štátu, nemalo by to podkopávať princípy nezávislosti, spravodlivosti, otvorenosti a transparentnosti. Ak by sa s odporúčaním takéhoto nezávislého orgánu nesúhlasilo, takéto rozhodnutie by malo byť jasne odôvodnené.
6. Od roku 2020 sa objavilo viac dôvodov pre obavy vo vzťahu justičnej nezávislosti v Maďarsku. Súdna rada musí aj ďalej čeliť problémom pri vyvažovaní právomocí Predsedu Národného úradu pre justíciu. Existuje nedostatok transparentnosti pri prideľovaní prípadov, ktorý neumožňuje sporovým stranám overiť si, či nedošlo k neprimeranej voľnosti v konaní. Objavili sa aj otázky ohľadom úlohy Ústavného súdu, ktorý je zložený z členov volených parlamentom bez toho, aby bola do procesu ich výberu zapojená justícia, ďalej otázky ohľadom preskúmavania rozhodnutí

všeobecných súdov. Navyše vznikli otázky aj pri procese menovania sudcov Najvyššieho súdu, pričom súdnej rade neboli zatiaľ priznané žiadne právomoci aby mohla vyvážiť široké právomoci Predsedu Národného úradu pre justíciu v tomto procese.

7. V rovnakom duchu by sa dalo tvrdiť, že medzi právomoci maďarskej súdnej rady by mal patriť aj dohľad nad fungovaním predsedu Kúrie. Predseda Kúrie má také právomoci vo vzťahu k Najvyššiemu súdu ako má Predseda Národného úradu pre justíciu vo vzťahu k všeobecným súdom. Avšak zdá sa, že nie sú nikomu zodpovední. Ak by súdna rada mala takéto právomoci, je jasné, že predseda Kúrie by nemohol byť ex officio členom súdnej rady.
8. K problematike právomocí súdnej rady, vypracovala ENCJ rámec pre štandardy, ktoré by mali spĺňať. Prijala ich v októbri 2021. Súdna rada musí byť nezávislým orgánom, ktorý vykonáva svoje právomoci transparentným a zodpovedným spôsobom. Štruktúra, právomoci a procesy súdnej rady musia byť navrhnuté tak, aby zabezpečovali a podporovali justičnú nezávislosť a efektívny súdny systém. Ak nie je v štáte zavedený dostatočný systém brzd a protiváh, súdna rada sa ľahko môže stať figúrkou v rukách exekutívy, legislatívy alebo iných silných záujmových skupín, ktoré podkopávajú justičnú nezávislosť.
9. Zabezpečiť, že súdna rada môže vykonávať svoje právomoci nezávisle znamená, že súdna rada si musí sama spravovať svoj rozpočet nezávisle od exekutívnej moci. Súdne rady musia mať adekvátne finančné a administratívne zdroje aby riadne vykonávali svoje právomoci. Súdna rada musí mať právomoc a schopnosť vyjednať si a využívať svoj vlastný rozpočet efektívne a v tomto zmysle participovať pri diskusiách alebo aj pri procesoch na miestnej ako aj národnej úrovni a rovnako by mala mať právomoc zapojiť sa do formálneho dialógu s legislatívnou a výkonnou mocou čo sa týka prideľovania finančných zdrojov pre výkon súdnej moci. Vlastná právna subjektivita, alebo obdobné

zriadenie pomáha súdnym radám pri menežovaní svojich zdrojov a preto by ju mali súdne rady mať.

10. ENCJ dúfa, že maďarské autority zväžia reformu súdnej rady tak, aby jej fungovanie bolo v súlade s európskymi štandardami a rovnako tak aby mohla naplňovať svoje poslanie pri podpore a zachovávaní právneho štátu a nezávislej, zodpovednej a kvalitnej justície. Ak by to tak bolo, možno bude potrebné vziať do úvahy aj niektoré ďalšie otázky, ako je zloženie, štruktúra a predsedníctvo súdnej rady.

11. Jedna z kľúčových právomocí súdnych rád je ich úloha pri výbere a menovaní sudcov. Akýkoľvek systém, je v krajine zavedený, výber a vymenovanie sudcov do funkcie by mali spĺňať európske štandardy (štandardy rady Európy a ENCJ štandardy). Tieto štandardy môžeme nájsť aj v Správe ENCJ o výberovom procese, menovaní a kariérom raste sudcov z roku 2012 a v Dublinskej deklarácii.

12. Tieto štandardy zahŕňajú:

- Vymenovanie sudcov by malo byť založené len na kvalite, schopnostiach a spôsobilosti.
- Kompetencie preukázané vo výberovom konaní by mali zahŕňať intelektuálne a osobnostné zručnosti, rovnako ako dobrú pracovnú morálku a schopnosť kandidáta vyjadriť sa.
- Požiadavky na intelektuálne zručnosti by mali zahŕňať adekvátne kultúrne a právne vedomosti, analytické myslenie a schopnosť nezávisle rozhodovať.
- Medzi kvalitné osobnostné predpoklady by mali patriť schopnosť prevziať zodpovednosť pri výkone svojich povinností, vyrovnanosť, nezávislosť, presvedčivosť, citlivosť, sociálne cítenie, bezúhonnosť, neochvejnosť a schopnosť spolupracovať.
- Ak proces vymenovania zahŕňa aj formálne skúšanie alebo hodnotenie, či rozhovor s kandidátmi, výberový proces by mal viesť nezávislý justičný orgán.

- Výberový proces ako aj proces kariérneho rastu členov justície by mal byť zverený do rúk orgánu alebo orgánov nezávislých od exekutívnej moci, v ktorom je podstatné množstvo členov justície a členstvo v tomto orgáne by malo zahŕňať aj osobnosti, ktorí sú nezávislé od vládneho vplyvu.
- Orgán zodpovedný za výber a menovanie sudcov musí poskytovať tú najväčšiu garanciu autonómnosti a nezávislosti pri návrhoch na vymenovanie sudcov do funkcie.
- Musí byť zaručené, že rozhodnutia orgánu nepodliehajú žiadnym iným vplyvom než len serióznemu a hĺbkovému preskúmaniu kompetencií uchádzača.
- Celý proces výberu a menovania sudcov musí byť prístupný verejnej kontrole nakoľko verejnosť má právo vedieť ako sú jej sudcovia vyberaní.
- Neúspešný kandidát je oprávnený vedieť prečo neuspel pri výbere a preto je potrebné zaručiť proces nezávislého preskúmania ak má neúspešný kandidát za to, že s ním bolo nespravodlivo počas výberu zaobchádzané.

13. Nanešťastie v Maďarsku sú účinky neprehľadných menovaní sudcov viditeľné aj z nedávneho prieskumu ENCJ medzi sudcami, kde sa zistilo, že 42 % opýtaných sudcov v Maďarsku sa domnieva, že prvé menovanie sudcov nebolo založené len na vedomostiach a schopnostiach. Čo sa týka menovania na Najvyšší súd, percento je ešte horšie, keď 52 % maďarských sudcov vyjadrilo názor, že tieto menovania nie sú založené len na schopnostiach a skúsenostiach sudcov. Ešte znepokojujúcejšia je skutočnosť, že v rovnakom prieskume medzi sudcami takmer všetci odpovedajúci sudcovia v Maďarsku cítia, že ich nezávislosť sa od začiatku ich sudcovskej kariéry zhoršila.

14. V najnovšom Porovnávacom prehľade EÚ o vnímanej nezávislosti súdництва verejnosťou je hlavným dôvodom negatívneho vnímania to, že ľudia majú pocit, že politici zasahujú do súdnych konaní. Nejasné postupy pri vymenovaní sudcov k takémuto vnímaniu určite prispievajú.

15. Ďalšou otázkou, ktorá zrejme vyvolala diskusiu v Maďarsku, je nedávno prijatý etický kódex sudcov. ENCJ sa zamyslela aj nad otázkou sudcovskej etiky, najmä vo vzťahu k očakávaniam spoločnosti od sudcov. Rovnováha medzi nezávislosťou súdnictva [ako predpokladom právneho štátu a nie ako výsadou sudcov], transparentnosťou inštitúcií, slobodou tlače a právom verejnosti na informácie musí existovať
16. Štandardy ENCJ týkajúce sa sudcovskej etiky sú vyjadrené pozitívne v tom zmysle, že povinnosti sudcu majú zahŕňať spoločné hodnoty, preventívne princípy a osobné kvality v reakcii na očakávania verejnosti.
17. Nezávislosť, bezúhonnosť, nestrannosť, rezervovanosť a diskretnosť, usilovnosť, rešpekt a schopnosť počúvať, rovnosť zaobchádzania, spôsobilosť a transparentnosť sú spoločnými hodnotami a sú nevyhnutné pre sudcovské povolanie. Sudca má preukazovať aj osobnostné kvality ako je múdrosť, lojalita, zmysel pre ľudskosť, odvahu, vážnosť a zdržanlivosť, schopnosť pracovať a počúvať a efektívne komunikovať. Sudca si uvedomuje, že jeho profesionálne správanie, jeho súkromný život a jeho správanie sa v spoločnosti majú vplyv na imidž justície a dôveryhodnosť v očiach verejnosti..
18. Čo sa týka rezervovanosti a diskretnosti, ktoré musí sudca dodržiavať vo verejnom živote ENCJ uvádza:

Sudca, ako ktorýkoľvek občan, má právo mať politický názor. Jeho úlohou, tým, že ukazuje svoju rezervovanosť a zdržanlivosť, je zabezpečiť, aby občania mali dôveru v justíciu bez toho, aby sa obávali akého je sudca názoru. Sudca by mal byť rovnako zdržanlivý aj čo sa týka jednania s médiami. V mene slobody slova sa nemôže vyjadrovať tak, aby sa zdalo, že je zaujatý voči jednej strane. V prípade, že čelí kritike alebo iným útokom, tiež je rovnako zdržanlivý.

Sudca sa zdrží komentovania svojich rozhodnutí dokonca aj vtedy, ak sú kritizované médiami alebo akademickou obcou a dokonca aj vtedy, ak sú zrušené v dovolacom procese.

Spôsob akým vyjadruje svoj názor má byť vyjadrený v odôvodnení jeho rozhodnutia.

Súčasne povinnosť byť zdržanlivý neznamena, že sudca má byť ospravedlnený za jeho nečinnosť. Aj keď by nemal hovoriť o prípadoch, ktoré osobne pojednáva, sudca má ideálnu pozíciu na to, aby vysvetľoval právne predpisy a ich uplatňovanie v praxi. Sudca má vzdelávaciu úlohu pri podpore práva spoločne s ostatnými inštitúciami, ktoré majú rovnaké poslanie. Sudcovia majú špecifickú vysvetľovať dôležitosť právneho štátu a nezávislého súdnictva.

Keď sú demokracia a základné slobody ohrozené, zdržanlivosť sudcu môže podľahnúť povinnosti vyjadriť sa.

19. V spojení s povinnosťou sudcu vyjadriť sa vtedy, keď sú právny štát a nezávislosť justície v ohrození je ENCJ mimoriadne znepokojená príbehmi o očierňovacej kampani proti hovorcovi maďarskej súdnej rady po zverejnení rozhovoru pre britskú tlač. Očierňujúce kampane zo strany verejných orgánov alebo prostredníctvom ich zástupcov (ako sú napríklad médiá blízke vláde) majú za cieľ vytvoriť atmosféru autocenzúry a spôsobiť mrazivý efekt.

20. V demokratickom štáte by malo existovať správne pochopenie príslušných úloh a zodpovedností každej zložky štátu a potreba ich vzájomnej spolupráce – forma vzájomnej závislosti. Súdna moc je zodpovedná za efektívny výkon spravodlivosti a to je vážna zodpovednosť. Aby sme to dosiahli, justícia musí pracovať s vládou tak, aby pochopila bariéry medzi štátnymi piliérmi. Je nevyhnutné, aby existoval taký tlak medzi výkonnou a súdnou mocou, aký existuje v politicky pokojných časoch. Z rovnováhy síl vyplýva, že sa musia obe moci snažiť. Nájsť a udržiavať rovnováhu medzi tromi mocami v štáte si vyžaduje prácu všetkých troch štátnych mocí. Takúto rovnováhu môžeme dosiahnuť len vtedy, keď existuje zdravá miera vzájomného rešpektu medzi súdnou mocou na strane jednej a výkonnou a zákonodarnou mocou na strane druhej.

21. Žiaľ, príklad očierňovacej kampane proti hovorcovi maďarskej súdnej rady ukazuje, že ostatné štátne moci nielenže neudržujú a neposilňujú súdnu moc, ale ani nechránia súdnictvo pred útokmi médií, poslancov či dokonca vlády.
22. Vráťme sa späť k dôvodom našej návštevy v Budapešti, ENCJ pevne verí, že súdne rady by mali prejaviť solidaritu a podporovať každé súdnictvo, ktoré je napadnuté, a urobiť všetko, čo je v ich silách, aby presvedčili výkonnú a zákonodarnú moc, aby podporili kroky, ktoré podnikajú tejto súvislosti. Obozretná obyčaj, že sudcovia by mali mlčať vo veciach politických sporov, by sa nemala uplatňovať, keď je ohrozená integrita a nezávislosť súdnictva. Teraz je kolektívnou povinnosťou európskeho súdnictva jasne a dôsledne vyjadriť svoj nesúhlas s návrhmi vlády, ktoré majú tendenciu podkopávať nezávislosť jednotlivých sudcov alebo súdnych rád.
23. ENCJ ostáva solidárna s maďarským súdnictvom a jeho sudcami obhajujúcimi právny štát a nezávislými súdmi, ktoré zaručujú rešpektovanie základných práv a slobôd. Výkonná rada ENCJ obdivuje spôsob, akým maďarská súdna rada naďalej chráni nezávislosť súdnictva, stavia sa proti pokusom o jej narúšanie a vyslovuje sa v prospech nezávislých a nestranných súdov v prospech všetkých občanov.

Ďakujem za Váš čas.